

Жумабай у. М.

КҮБӨЛӨРДҮН КООПСУЗДУГУН КОРГОО БОЮНЧА ТЕОРИЯЛЫК ЖАНА ПРАКТИКАЛЫК КӨЙГӨЙЛӨР

Жумабай у. М.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ПРИ ЗАЩИТЕ СВИДЕТЕЛЕЙ

М. и. Jumabay

THEORETICAL AND PRACTICAL PROBLEMS IN THE PROTECTION OF WITNESSES

УДК: 374.964:343.23.

Кыргыз Республикасында күбөлөрдү коргоо маселелериндеги айрым көйгөйлөрдү жоюу кылмыштын бетин ачууну тездетет. Бул макала күбөлөрдү коргоо маселесиндеги айрым көйгөйлөрдү жоюуга арналган.

Негизги сөздөр: күбөлөр, коопсуздук, мамлекет, теория, практика, көйгөйлөр.

Если решить некоторые проблемы в деятельности государства в области защиты свидетелей, то ускорим раскрытие преступления. Данная статья посвящена о решение некоторые проблемы в деятельности государства в области защиты свидетелей.

Ключевые слова: свидетель, защита, государства, теория, практика, проблемы.

If to solve some problems in activity of the state in the field of protection of witnesses, we will accelerate disclosure a crime. This article is devoted about the decision some problems in activity of the state in the field of protection of witnesses.

Key words: witness, protection, state, theory, practice, problems

Бүгүнкү күндө илимпоздор жана адистер кылмыш жаза сот өндүрүшүнүн катышуучуларынын алардын ичинен биринчи орундагы күбөлөрдүн коопсуздукун камсыздоо жөнүндө суроолорго чоң көңүл бурулууда. Учурдагы көйгөйлүү маселе боюнча таасирлүү сандагы илимий эмгектер бар. Ошондой эле бир канча илимий макалалар жана атайын чыгармалар чыккан.

Кыргыз Республикасында кылмыштуу топ тарабынан улуттук коопсуздукка коркутуу аракеттердин белгилери аныкталганда күбөлөрдү коргоо боюнча суроолор негизги көйгөй катары орун алат. Мындай жагдайда күбөлөрдүн өздөрүнө жана жакындарына опузалоо аракеттерди колдонуунун натыйжасы кылмыштын бети ачылышына чоң тоскоолдук болот. Башкача айтканда кылмыштын бетин ачуу иши ыкчам жана адилеттүү болуу үчүн күбөлөргө мамлекеттик коопсуздукту камсыздоо боюнча атайын механизмдерди иштеп чыгуу жана жүзөгө ашыруу абзел. Баса белгилеп айтканда кылмыш жаза сот өндүрүү ишинин эффективдүүлүгүнө күбөлөрдүн көрсөтмөсү салым кошот. Мамлекеттик коопсуздукту камсыздоо чарасы күбөлөрдүн өмүрүнө, сак-саламаттыгына жана мүлкүнө карата коркутуу жана кол салуу аракеттери колдонулганда шарттуу түрдө пайдаланылат.

Конституциялык милдеттерин аткарайын, ошондой эле укук коргоо органдар менен кызматташайын деген учурда мамлекеттик коопсуздукту камсыздоо чарасын өз убагында пайдаланбасак зомбулук көргөндөн улам корккондуктан көрсөтмөнү берүүдөн баш тартышкан. Акыркы жылдарда алардын өмүрүнө, сак саламаттыгына жана мүлктөрүнө укукка жат аракеттер көбөйгөндүгү тууралуу аныкталган. Ал тургай алардын жакындарына жана үй-бүлөлөрүнө коркутуу, опузалоо жана укукка жат аракеттерди колдонушат.

Адамдын эркиндигин жана укугун камсыздоочу ченемдик актылардын өнүгүүсү эл аралык деңгээлде гана эмес, чет мамлекеттердин улуттук ченемдүү актыларында да орун алган. Ошону менен катар, укук коргоо органдарга күбөлөрдү коргоо иш чаралары негизги маселеге айланды. Мындай абалга бир канча фактылар себеп болду. Алардын бири – террордук жана кылмыштуу топ түзүү багытында криминалдык аракеттери таасирдүү өнүгүүсү. Башкача айтканда мыйзам ченемдүү иш алып барган укук коргоо органдардын тутуму зомбулуктун астында калууда, ошондой эле бүтүндөй мамлекет дагы. Андан тышкары бүтүндөй кылмыштуу каражаттарын колдонушат, алар: коркутуп үркүтүү, соттук кызматкерлерди пара берип сатып алуу, күбөлөрдү кайра-кайра коркутуу же күч колдонуп четтетүү.

Күбөлөрдү коргоо тутумун түзүү жана аны мыйзамдаштыруу аракеттери Кыргызстан Республикасында дагы болгон. 2006-жылда Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаты Д.М. Сабиловдун сунушу боюнча «жазык сот өндүрүшүнө катышкан күбөлөрдүн, жабырлануучулардын жана башка катышуучулардын укуктарын коргоо жөнүндө» мыйзам долбоорун мамлекеттик бийликтин деңгээлинде карашкан жана 2006-жылы 16-августа кабыл алышкан.

Кабыл алган мыйзамда күбөлөрдүн өмүрүнө, сак саламаттыгына жана мүлкүнө карата кол салуу же зомбулуктан улам комплекстүү чара катары уюмду, социалдык, укуктук мүнөздөгү мамлекеттик коопсуздукту, укук коргоо органдары жана тиешелүү органдардын жүзөгө ашырышуусу жөнүндө каралган. Мисалы, 6-беренедө коопсуздук чаралардын түрлөрүн бекиткен, алар:

1) жеке өзүн кайтаруу, турак жайын жана мүлкүн кайтаруу;

2) жеке өзүн коргоонун, байланыштын жана коркунуч тууралуу кабарлоонун атайын каражаттарын берүү;

3) корголгон адам жөнүндө маалыматтардын купуялуулугун камсыз кылуу;

4) жашаган жерин башка жакка көчүрүү;

5) зарыл учурда ошондой эле корголуучу адамдын үй-бүлө мүчөлөрүнө карата колдонулуучу анкеталык маалыматтарды өзгөртүү менен документтерди алмаштыруу;

6) сырт түспөлүн өзгөртүү;

7) сотто чыгып сүйлөө учурунда алардын сырт түспөлүн маскировкалоо же кошумча визуалдык изоляциялоо, ошондой эле соттук тергөөнүн жүрүшүндө анкеталык маалыматтарды жана башка маалыматтарды ачыкка чыгарбоо;

8) иштеген (кызмат ордун) же окуган жерин өзгөртүү;

9) убактылуу коопсуз жерге жайгаштыруу;

10) камакта кармалган же жазасын өтөө жеринде турган корголуучу адамга карата кошумча коопсуздук чараларын колдонуу, анын ичинде камакта кармалган же жазасын өтөп жаткан бир жерден экинчи жерге которуу.

Ошондой эле 3-беренде «коопсуздук чараларын жүзөгө ашыруу үчүн өздөрүнүн өндүрүшүндө турган же алардын карамагына киргизилген жазык иштери боюнча ички иштер, улуттук коопсуздук, жазык-аткаруу тутумунун, баңги заттарын көзөмөлдөө боюнча финансылык полиция жана бажы органдарына, ошондой эле Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык коопсуздуктун айрым чараларын жүзөгө ашыруу жүктөлүшү мүмкүн болгон башка мамлекеттик органдарга жүктөлгөндүгү» тууралуу жазылган.

Албетте, бир эле «жазык сот өндүрүшүнө катышкан күбөлөрдүн, жабырлануучулардын жана башка катышуучулардын укуктарын коргоо жөнүндө» мыйзамды чыгаруу менен чектелбестен, күбөлөрдүн коопсуздугун камсыздоо үчүн да бир канча мыйзамдар менен бышыктоо керек. Бул мыйзам түзүлгөнү кодекстерге жана башка ченемдик актыларга өзгөртүүлөрдү жана түзөтүүлөрдү киргизүүгө, ошондой эле бир канча жобо-

лорду түзүүгө себеп болду. Укук коргоо органдарында күбөлөрдүн коопсуздугун камсыздоо боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн буйругунун негизинде атайын бөлүмдөр ачылган. Күбөлөрдүн коопсуздугун камсыздоо боюнча илимий изилдөөлөр жаңыдан башталгандан, анын эффективдүүлүгүн өстүрүү боюнча натыйжалуу иш чаралар иштелип чыга элек. Азыркы учурда бул маселе Кыргызстан Республикасында диссертациялык жана илимий макаланын даражасында каралууда. Ал эми чет мамлекеттерде атайын адистерди даярдоо боюнча окуу программасы каралган, алар АКШ, Германия, Улуу-британия, Франция.

«Өзгөрүү жана жыйынтык үчүн» атуулдардын бирикмесинин координациялык кеңешинин мүчөсү Тимур Шайхутдиновдун кылмышка кабылган курмандыктардан сурамжылоо ишинин жыйынтык кысабында, курмандыктардын милиция кызматкерлерине болгон ишеними төмөн экендигин билдирди. Ушундай пикирлердин таасиринен «милиция кызматкерлери коопсуздукту камсыздай албайт» деген кооптонуудан улам күбөлөр көрсөтмөнү берүүдөн баш тарткандардын сандары көбөйгөнү анык. Тактап айтканда, кылмыштын бети ачылышы татаалдашып, коомдун коопсуздугун туруктуу абалга алып келүү кыйын абалга айланат.

Укуктук ченемдүү актылар:

1. Кыргыз Республикасынын Конституциясы 27-июндун 2010-жылы;

2. Кыргыз Республикасынын Кылмыш жаза кодекси 1-октябрь 1997-жылы №68 (акыркы редакциясы 2015-жылдын 28-июлда №200);

3. Кыргыз Республикасынын мыйзамы «Жазык сот өндүрүшүнө катышкан күбөлөрдүн, жабырлануучулардын жана башка катышуучулардын укуктарын коргоо жөнүндө» 16-август 2006-жыл;

Адабияттар:

1. А.В. Смирнов, К.Б. Калиновский Уголовный процесс, учебник, издание четвертое, переработанное и дополненное, М. 2008 г.

2. URL: <http://www.vb.kg/288914>

3. <http://rus.azattyk.org/content/article/27327211.html>

Рецензент: к. ю.н., доцент Орозов Ж. Ж.